

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«GYLYM JÁNE BILIM - 2025»
XIX Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XX Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«GYLYM JÁNE BILIM - 2025»**

**PROCEEDINGS
of the XX International Scientific Conference
for students and young scholars
«GYLYM JÁNE BILIM - 2025»**

**2025
Астана**

УДК 001(06)
ББК 72я631
F96

**«GYLYM JÁNE BILIM – 2025» студенттер мен жас ғалымдардың
XX Халықаралық ғылыми конференциясы = XX Международная
научная конференция студентов и молодых ученых «GYLYM JÁNE
BILIM – 2025» = The XX International Scientific Conference for
students and young scholars «GYLYM JÁNE BILIM – 2025». – Астана:
– 3813 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.**

ISBN 978-601-08-5373-7

**Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас
ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті
мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.**

**The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young
researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities. В сборник
вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по
актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.**

УДК 001(06)
ББК 72я431
F96

ISBN 978-601-08-5373-7

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2025

808. 24	Пулатов Шерзод Аббозович	Межэтнический диалог и переговорные процессы в полиэтничном Казахстане: институциональные практики и политико-правовые основы	3603
809. 25	Сатвалдиев А.Г.	Қазақстандық этносаясатта «жанубий қозғалыс» газетінің алар орны және түрлі кезеңдердегі мемлекеттік саясаттың оның контентіне әсері	3608
810. 26	Токенов А.С.	Социальный капитал и доверие в казахстанском обществе: к вопросу о влиянии этнической структуры	3613
811. 27	Узарова Л.М.	Особенности коммуникации в сфере этномедиации	3617
812. 28	Урстенова Д.Д.	30 лет АНК: новые возможности народной дипломатии	3622
813. 29	Хмелевский В.А.	Межкультурное многообразие и общая историческая память В республике Казахстан	3627
814. 30	Чжан Цзинкай	«Цветные революции» в эпоху интернета (особенности противостояния в странах СНГ)	3630

6 – СЕКЦИЯ
ФИЛОЛОГИЯНЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ
АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ФИЛОЛОГИИ

**6.1 ҰЛТТЫҚ ӘДЕБИЕТТАНУДЫҢ ЖАҢА ҮРДІСТЕРІ МЕН ДАМУ БАҒЫТТАРЫ
НОВЫЕ ТЕНДЕНЦИИ И НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ НАЦИОНАЛЬНОГО
ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЯ**

815.	Абдулла А. К.	Абай мұрасындағы сакралды ұғымдар	3610
816.	Алаудин Н. Ә.	Нәзира Бердалы поэзиясындағы фольклорлық үрдістер	3614
817.	Амантай Н., Қапсихқызы Д.	«Ескендір» поэмасындағы уақыт пен мәңгілік мәселесі: Абайдың философиялық концепциялары	3618
818.	Ахметбекова Т. У.	Б.Майлин мен А.Чехов әңгімелеріндегі сарказм	3622
819.	Байдуллаева Ж.К.	Қазіргі қазақ прозасындағы мистика жанры	3626
820.	Ғалымжанова З. Т.	Мемуарлық романдардағы тәрбие құндылығы	3629
821.	Дәуренбек А. Ж.	Тұрсын Жұртбайдың «Бесіңді түзе!..» еңбегі: Мұхтар Әуезовтің шығармашылық тағдыры және көркемдік шындық	3632
822.	Ергеш А. М.	Қабдыкәрім Ыдырысов поэзиясындағы интертекст және оның поэтикалық мәні	3638
823.	Еркін А.	«Телқоңыр» және ұлттық болмыс	3641
824.	Жакупова С.С.	XX ғасыр басындағы қазақ әдебиетіндегі ескілікті сынау тенденциясы: Ш.Торайғыровтың «Базарбай молдаға» өлеңі	3644
825.	Жақсыбаева Н. Ж.	Білім берудегі жаңа технологияның тиімділігі	3645
826.	Төребаева А.О.	Жүрсін Ерман арнау өлеңдерінің көркемдік ерекшелігі	3650
827.	Тұрсын Қ. А.	Бейсембай Кенжебаев – аудармашы	3656
828.	Сұлтанбек Ә.	Орыс тілді қазақ жастарының сөз сапасы: түйіткілдер мен шешімдер	3659
829.	Қажетерова Ш. С.	Еркін өлеңдердегі көлеңке образы	3664
830.	Қуанышбаева Н.А.	Тайыр Жомартбаев шығармашылығындағы балалар әдебиетінің көркемдік-жанрлық сипаты және алаш кезеңіндегі білім беру ісіне ықпалы	3669
831.	Құлшар Б. М.	Сатирадағы есімдер жүйесі және олардың эстетикалық-семантикалық жүктемесі	3673
832.	Махмутова А. Қ.	Абай Құнанбайұлының қара сөздері және ұлттық әдебиеттанудың жаңа үрдістері: білім және руханият	3676
833.	Молдахан Е. М.	Tiktok, Instagram секілді әлеуметтік желілерді әдеби білім беруде қолдану тәсілдері	3679
834.	Томабаева А. Ғ.	Шәкәрім мен Қожа Хафиздің философиялық үндестігі	3683
835.	Түсіпбек М. К.	Мұхтар Әуезов пен Оноре де Бальзак шығармаларындағы сыншыл реализм	3688

		принциптері туралы	
836.	Сайфуллаева Б. Б.	Орта ғасыр түркі ойшылдарының мұрасы мен Абай шығармаларындағы көркемдік дәстүр сабақтастығы	3692
837.	Шагирова Д. Р.	Көлеңке архетипінің көркем трансформациясы: Достоевскийдің «Сыңар» повесі мен Төлен Әбдіктің «Парасат майданы» негізінде	3696

**6.2 ҚАЗАҚ ТІЛ БІЛІМІНІҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ
АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ КАЗАХСКОГО ЯЗЫКОЗНАНИЯ**

838.	Абденкул Д.С.	Үйлену салт өлеңдеріндегі лингвотанымдық сипат	3700
839.	Абдрахман А.Е.	«Ер Төстік» жырындағы ең басты гендерлік көріністер мен символдар	3704
840.	Амирова А.Б.	Мақал-мәтелдер әлеміндегі билік пен гендер: қазақ және ағылшын паремияларының салыстырмалы талдауы	3708
841.	Анарбекова А.Б.	Оқушылар сөйлеу тіліндегі терминдер қолданысы	3715
842.	Бөгетбаева А.Т.	Жаһанданудың мәдени таптаурындардың қалыптасуына әсері	3719
843.	Дәулетші Д.Р.	Жалпықолданыстағы сөздерді термин ретінде қолдануда жарыспалылық мәселесі (ақпараттық технологиялар саласы бойынша)	3723
844.	Ермекқызы А.	Интернет лексиканың қолданысы	3726
845.	Жаныбекқызы Б.	Ұлттық фильмдердегі тілдік ерекшеліктер және әсерлеуші құралдар (көркемдегіш құралдар)	3730
846.	Жарылхасын Б.Қ.	Мұхтар Мағауин шығармашылығындағы фразеологизмдердің мәні	3733
847.	Қуандықова И.Р.	Кірме сөздер: игерілуі және электронды коммуникация ортасындағы қолданысы	3736
848.	Қайыркен А.О.	Корпустық лингвистика: қазақ тілін оқытудағы инновациялық бағыт	3743
849.	Қанатқызы А.	Зейнолла Шүкіровтың шығармаларындағы кейіпкер тілі мен стилі	3747
850.	Қуаныш Ә.	Methodology for the development of students' emotional competence in the lesson of the kazakh language	3751
851.	Қыдырбай Н.А.	Қазақ тіліндегі жаңа сөздер мен терминдердің пайда болуы және оларды қалыптастыру мәселелері	3755
852.	Мадиярова Д.М.	Жастар тіліне әлеуметтік желінің әсері	3759
853.	Меліс А.Б.	«Жер-Ана» ұғымының мағыналық ерекшеліктері	3762
854.	Муратбаева Ж.К.	Қазіргі қазақ киносындағы тілдік ерекшеліктер (комедия жанры негізінде: “Таптым-ау сені”)	3766

855.	Муратова М.	І.Жансүгіровтің «Құлагер» поэмасындағы мінез-құлық метафоралары	3769
856.	Мұхтарова Ф.С.	Қазақ және қырғыз тілдеріндегі тағамға қатысты этнофразеологизмдер	3772
857.	Нугман А.А.	Фразеологизмдердің лингво-мәдени өрісі	3775
858.	Онгарбаева А.О.	Қазақ және өзбек фразеологизмдеріндегі киелі сандардың ортақ белгілері	3777
859.	Оразалина А.А.	К.Оразалиннің тілдік тұлғасын тану мәселесі	3781
860.	Оралбай А.О.	Қазақ тілін әлеуметтік желілерге танымал ету үшін контент стратегиялары	3785
861.	Оспан М.Ж.	Қазақ халқының мақал-мәтелдеріндегі «Бақыт» концептісі	3790
862.	Өркенқызы А.	Постмодернистік мәтіннің байласымы мен тұтасымын барлау	3794
863.	Рзалиева Р.Ж.	Ғаламтордағы тұлғаны тілдік кемсіту: себебі мен салдары	3798
864.	Сәбитқызы Б.	Жанат Әскербекқызының шығармашылығындағы концептуалды метафора	3802
865.	Түйлебаева Қ.Б.	Хаос және контекст	3805
866.	Тұранов Ы.Ә.	Әлихан Бөкейханов шығармаларындағы антропонимдердің психолингвистикалық сипаты	3809
867.	Уәлібек А.А. Беласар І.Қ.	Қазақ фразеологизмдерінің гендерлік аспектісі	3812
868.	Ұланова Е.Д.	Т.Әбдікәкімовтің «Ажал даласындағы тас» өлеңіндегі сөздердің қолданылуының математикалық жиілігі	3816
869.	Халмурат Е.С.	Mangurtism – future tragedy	3819
870.	Шиктыбаева А.	Жасанды интеллект арқылы өтірік өлеңдер құрастыру	3821

6.3 ОРЫС ТІЛІ ЖӘНЕ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ КОММУНИКАЦИЯ РУССКИЙ ЯЗЫК И МЕЖКУЛЬТУРНАЯ КОММУНИКАЦИЯ

871.	Абдикадырова А.М., Аманджол А.Е., Беккалиқызы А.	Слово <i>хайп</i> и его производные	3825
872.	Амангелді А.Ж.	Слова-паразиты в речи современной молодежи	3828
873.	Аманшаева И.С., Мәлікова А.Н.	Слово прикол и его производные в молодежном сленге (на материале НКРЯ)	3832
874.	Дудко В.Н.	Языковые средства как механизм воздействия	3836
875.	Елубаева К.К.	Устойчивое выражение "24/7" в современной речи: аспекты значения	3841
876.	Жарлықасым Ж.К.	Синтаксические модели новостных заголовков в интернет-СМИ Казахстана	3844

877.	Жумабаева А.Б.	Лексикографический анализ лексемы «упрямство» в русском и казахском языках	3850
878.	Кеңес Н.С.	Жизненное кредо молодёжи Казахстана: лингвоаксиологический аспект	3853
879.	Қалихан А.А.	Специфика молодежной инвективной лексики (на материале соцсетей Tik Tok, Telegram)	3856
880.	Мазуркина У.А.	Фонетическая интерференция при обучении русскому языку как иностранному китайских студентов	3859
881.	МаксUTOва Д.Г.	Научная VS народная этимология объектов Астаны (по материалам уличных интервью инстагида Мити Байназарова)	3862
882.	Серикова Д.М.	Специфика обучения аудированию в 9 классе	3865

**6.4 ОРЫС ӘДЕБИЕТІ: КӨРКЕМ МӘТІНДІ ТАЛДАУ ЖӘНЕ ТҮСІНДІРУ
РУССКАЯ ЛИТЕРАТУРА: АНАЛИЗ И ИНТЕРПРЕТАЦИЯ
ХУДОЖЕСТВЕННОГО ТЕКСТА**

883.	Абдрахманова Э.	Bakhyt Kairbekov: the problems of creativity	3869
884.	Ерболат Д.	Фольклор как мотивообразующий элемент в повести З. Наурызбай и Л. Калаус «Приключения Бату и его друзей»	3870
885.	Ибраимова С.	Мотив самопожертвования в прозе Л. Улицкой	3874
886.	Кенжетай Б.	Фольклорные образы и мотивы в цикле «Кудыкины горы» Н. Черновой	3876
887.	Курмангалиева Г.	Метафора «необретенный рай» в романе Бахыта Кенжеева «Младший брат»	3879
888.	Мухамадиева К.	Особенности реализации категории «автора» и «скриптора» в романе Т. Толстой «Кысь»	3881
889.	Надирхан В.	Быт и нравы русского поместного дворянства в изображении Н.И. Новикова, Д.И. Фонвизина, А.Н. Радищева	3884
890.	Онгар А.	Символика круга в романе «Круг пепла» Д. Накипова	3888
891.	Оразалина А.	Литературное наследие Рымгали Нургали: социальные и философские аспекты в произведениях писателя	3891
892.	Өсербайұлы С.	Қазақ романының қалыптасу кезеңдері және дамуы	3893
893.	Сарсенбай М.	Концепция детства в литературе: культурный и философский контексты	3897
894.	Сералимова С.	Исторический контекст и культурные традиции в творчестве тюркоязычных писателей	3900
895.	Тахауикызы Ж.	Тема Древнего Новгорода в исторических и художественных произведениях Н.М. Карамзина	3903
896.	Турабекова И.	Образ современной российской женщины в произведениях Дарьи Донцовой	3907

897.	Цындра А.	Фольклорно-мифологический контекст образа ведьмы в повести Н.В. Гоголя «Майская ночь, или Утопленница»	3912
------	-----------	--	------

6.5 АУДАРМА ЖӘНЕ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС МӘСЕЛЕЛЕРІ

ПРОБЛЕМЫ ПЕРЕВОДА И МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ

898.	Айтбаева А.М.	Особенности аудиовизуального перевода на примере фильма «Inception»	3918
899.	Акимбекова К.Ж.	Прагматический аспект перевода рассказов Оскара Уайльда	3920
900.	Алпамыс Т.М.	Intercultural Features of Modality Expression in English and Kazakh: Translation Challenges	3922
901.	Амангелдиева А.М.	Қазақ және ағылшын тілдеріндегі мақал-мәтелдегі кейбір соматизмдер аудармасы	3926
902.	Әбдірахман А.Қ.	Аудиовизуалды аудармада реалияларды беру ерекшеліктері	3928
903.	Бектлеуова А.С.	Тіл және әдеп: ұлттық ерекшеліктер мен аудармадағы ұстанымдар	3931
904.	Бультенова Д.Т.	Culinaronyms as culturally marked lexis: issues of equivalence in translation from Kazakh into English	3933
905.	Дулатова А.А., Кадырова Р.Р.	Ағылшын және қазақ тілдеріндегі фразеологизмдер мен мақал мәтелдердің ұқсастықтары мен айырмашылығы	3937
906.	Елибаева А.Т.	Лингвокультурные трансформации в аудиовизуальном переводе: анализ русской локализации фильма «Веном»	3941
907.	Жексемби Д.Д.	Аудармада қолданылатын цифрлық технологиялардың жетістіктері	3945
908.	Каткенова З.Д.	Childbirth celebration in Kazakh and English cultures	3950
909.	Қыдырбай Г.З.	Орта мектептерде ағылшын грамматикасын оқытуда коммуникативті әдістерді қолдану	3953
910.	Матыгулова А.Н.	Translation of documentary novels	3956
911.	Нығметулла К.Б.	Көркем әдебиет стилінің аудармасы: жасанды интеллект, машиналық аударма мен адам аудармасының салыстырмалы талдауы (Эрнест Хемингуэйдің «Килиманджаро – қарлы тау» әңгімесінің негізінде)	3959
912.	Райнбекова А.К.	«Жеті» санының ағылшын, орыс және қазақ тілдеріндегі фразеологиялық бірліктер мен аудармадағы көрінісі	3962
913.	Сейткенов К.Б.	Көркем мәтін тілі прагматикасын жеткізуде тіркесті бірліктердің аударылу ерекшеліктері	3966
914.	Сүндетова А.Н.	«Жаңбыр» концептісінің тілдік-танымдық сипаты және тіларалық берілуі (Э.Хемингуэйдің «Қош бол, майдан!» романы негізінде)	3972
915.	Утеулиева А.А.	Lexical-semantic types of non-verbal means and their translation	3978

**6.6 ШЕТЕЛ ФИЛОЛОГИЯСЫНЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ
АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ИНОСТРАННОЙ ФИЛОЛОГИИ**

916.	Айдарбекқызы М. Ермекқызы А.	Тілдердің жойылу қауіпі және қайта жаңғырту мүмкіндіктері	3983
917.	Асатова К.Т.	Semantic and Pragmatic Aspects of Anglicisms in Modern Kazakh	3986
918.	Аслялиева А.Ж.	Frequency and Functional-Semantic Analysis of Color-Denoting Adjectives in George Orwell's "Animal Farm"	3990
919.	Ахметбек Д.А.	Axiological characteristics of the biography of a virtual character	3996
920.	Байсұлтан А. Н.	Ағылшын көркем әдебиетіндегі бейвербалды қарым-қатынастың рөлі	3999
921.	Донбаева А. А.	Использование аутентичных текстовых материалов при обучении чтению в целях повышения мотивации к изучению иностранного языка	4003
922.	Жунусова А. К.	Ағылшын әдебиетіндегі «адамның оң мінезі» лексика-семантикалық өрісінің құрылымы	4008
923.	Кенесбаев А. С.	The language game in modern internet communication	4013
924.	Кенжебай А.Т.	Сравнение языка рекламы в английском и казахском языках	4015
925.	Сабилова Ж.Б.	Репрезентация концепта "семья" в англо-, казахоязычных публицистических дискурсах начала XXI века	4018
926.	Сериккалиева А. Ж.	Образность публицистического дискурса в новогодних речах: сравнительный анализ выступлений президента Казахстана и короля Великобритании	4020
927.	Тлемисова Ж. М.	Semantic analysis of the linguistic changes driven by generation Z's neologisms	4023
928.	Турсынбетова А. Н.	Балалар тіліндегі инновациялар мен олардың сөзжасамдық ерекшеліктері	4027
929.	Ундимисова А.Ж.	Английские пословицы и поговорки: их значение, употребление и русские эквиваленты	4030
930.	Хасенов И. Танабаев Т.	A brief overview of the origins and formation of the basic terms of electricity in English and Kazakh languages	4031
931.	Шандер Д.	The English language acquisition: why are you still unable to speak it?	4034

**6.7 ҚЫТАЙ ФИЛОЛОГИЯСЫ МЕН ЛЕКСИКОЛОГИЯСЫ: ЖАҢА
БАҒЫТТАР МЕН ӘДІСНАМАЛАР
КИТАЙСКАЯ ФИЛОЛОГИЯ И ЛЕКСИКОЛОГИЯ: НОВЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ
И МЕТОДОЛОГИИ**

932.	Абдуллина А.Р.	Тіл мен мәдениеттің өзара байланысы және аудармадағы рөлі	4039
933.	Абдуразакова М. Д.	Ресми іс-қағаздардағы тұрақты тіркестер мен клишелердің аудару тәсілдері (қытай және	4043

		қазақ тілдерінің іскерлік құжаттары негізінде)	
934.	Асқар Н.	Лю Цысиннің “Үш Ғалам” (三体) ғылыми-фантастикалық роман трилогиясының стилистикалық ерекшеліктері	4046
935.	Дюсупжанова Ж.М.	Қытай фильмдерін қазақ тіліне аударудың ең танымал түрлері мен кең таралған әдістері	4049
936.	Кабышева А.Д.	Медициналық терминдерді қытай тілінен қазақ тіліне аудару мәселелері	4054
937.	Күшәнбек М.	Бақ-тағы қытай фразеологизмдерінің қазақ тіліне аударылу ерекшеліктері	4060
938.	Қалекенова Ж.Қ.	Мәдени революция кезеңіндегі әдебиеттің даму көрінісі	4065
939.	Майбас Ә.Т.	Қытай тілін шет тілі ретінде оқытудың бастауыш сатысындағы құрмалас сөйлемдердегі жалғаулықтардың оқыту мәселесі	4068
940.	Мамедова Р.В.	Сравнительный анализ китайских и казахских пословиц и фразеологизмов	4071
941.	Маметова А.М.	Медицина саласындағы кәсіби мәтіндерге лингвистикалық талдау	4076
942.	Мылтықбай Ж.А.	Қытай ауызекі сөйлеу стилінің қолдану аясы	4080
943.	Намазова Ж.Т.	Жасанды интеллект негізіндегі қытай тілін оқу: мүмкіндіктер мен шектеулер	4085
944.	Нұрлан Е.	Цянь Чжуншудың “Қоршалған қамал” романының көркемдік ерекшеліктері мен кейіпкерлер образы	4088
945.	Нұртай А.	«Өмір мен өлім мені қажытады» романында реинкарнация арқылы әлеуметтік жіктелуді бейнелеу	4093
946.	Сейлова А.А.	Влияние политической и культурной ситуации в Китае в период Тан на литературу	4097

**МАЗМҰНЫ
СОДЕРЖАНИЕ
CONTENTS**

**СЕКЦИЯ 7. ЭКОНОМИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМДАР
ЭКОНОМИЧЕСКИЕ НАУКИ
ECONOMIC SCIENCES**

**Подсекция 7.1 ҰЛТТЫҚ ЭКОНОМИКАНЫҢ АШЫҚТЫҒЫ ЖӘНЕ ОНЫҢ
ЭКОНОМИКАЛЫҚ ҚАУІПСІЗДІГІ**

**ОТКРЫТОСТЬ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ И ЕЕ ЭКОНОМИЧЕСКАЯ
БЕЗОПАСНОСТЬ**

OPENNESS OF THE NATIONAL ECONOMY AND ITS ECONOMIC SECURITY

947.	Асылбаева Ж.Е.	Цифровизация в жилищном строительстве: преимущества и перспективы	4100
948.	Аудан Д.Т.	Өнеркәсіп кәсіпорының тұрақты дамуының	4103

енгізілуі мүмкін. Мысалы, Қытай мен Қазақстан арасындағы халықаралық шарттардың ресми нұсқаларын салыстыра отырып, терминдердің қолданылу ерекшеліктерін анықтауға болады [9, 56-72].

Қытай және қазақ тілдеріндегі ресми құжаттарды аудару кезінде терминологиялық, мәдени және құқықтық айырмашылықтарды теңгеру өте маңызды. Жоғарыда аталған әдістерді жүйелі түрде қолдану арқылы аудармашылар құжаттардың бастапқы мағынасын жоғалтпай, оларды нысана тілінің нормаларына сәйкес дәл бере алады.

Қорытындылай келе, қытай және қазақ тілдеріндегі ресми құжаттарды аударуда клишелердің дәл эквиваленттерін таңдау, мәдени және заңдық нормаларды ескеру шешуші рөл атқарады. Тілдік және мәдени аралықтарды жеңу арқылы екі ел арасындағы іскерлік коммуникацияның сапасы мен тиімділігін арттыруға болады. Бұл саладағы әрі қарайғы зерттеулер халықаралық деловодтық практиканы жаңа деңгейге көтеруге мүмкіндік береді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Влахов С., Флорин С. Аудармадағы клишелер және тұрақты тіркестер. – М.: Халықаралық қатынастар, 2019. – 245 б.
2. Wang, X. Қытай-қазақ аудармасындағы заңдық терминология. – Пекин: Заң баспасы, 2020.
3. Құсайынов Т. Қазақ тіліндегі ресми құжаттар синтаксисі. – Алматы: Арыс, 2019.
4. Чжан Вэй, Иманбердиев Н. Қытай-қазақ тілдеріндегі заңдық терминдерді салыстырмалы талдау. – Астана: Ұлттық аударма орталығы, 2022. – 165 б.
5. Қалиев Ә.С. Қазақ тіліндегі заңдық құжаттардың лингвистикалық ерекшеліктері. – Алматы: Қазақ университеті, 2021. – 178 б.
6. Ли Сяохуа. Қытай ресми-іс қағаздары стилистикасы. – Пекин: Қытай тілі баспасы, 2020. 201. 7.
7. Newmark P. Approaches to Translation. – Oxford: Pergamon Press, 2021. – 289 p.
8. Қазақстан Республикасының Заңнамасы "Ресми құжаттарды құру және аудару ережелері". – Астана: Заң баспасы, 2023. – 98 б.
9. ҚазҰУ Хабаршысы "Тіл білімі және аударма теориясы". – 2022, №4. – 56-72 бб.

ӘОЖ 821.581

ЛЮ ЦЫСИННИҢ «ҮШ ҒАЛАМ» (三体) ҒЫЛЫМИ-ФАНТАСТИКАЛЫҚ РОМАН ТРИЛОГИЯСЫНЫҢ СТИЛИСТИКАЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Асқар Нарбол

narbolaskar42@gmail.com

Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ 7М02311 – «Шетел филологиясы: қытай тілі»
білім беру бағдарламасының 1-курс магистранты, Астана, Қазақстан
Ғылыми жетекшісі – т.ғ.к., доцент м.а., Г. Ахметбек

«Үш Ғалам» (三体) ғылыми-фантастикалық роман трилогиясы – қытайлық фантаст-жазушы Лю Цысиньнің жазған ұзақ циклді үш романы: «Үш Ғалам», «Үш Ғалам II: Қараңғы орман» және «Үш Ғалам III: Өлімнің мәңгілік өмірі». Бұл роман кең ауқымды ғарыштық көзқарасымен, қатаң ғылыми-фантастикалық стилімен және терең философиялық ойларымен ерекшеленеді. Ол адамзат өркениетінің бөгде ғаламшарлық өркениетпен байланысын, ғаламдағы өмір сүру заңдылықтарын және технологияның шексіз мүмкіндіктерін зерттейді.

Лю Цысиньнің ғылыми-фантастикалық тақырыпта жазуының да өз себептері бар еді. Лю Цысинь 1963 жылы Қытайдың Шаньси провинциясындағы Янцюань қаласында дүниеге келген. Ол Хуабэй су шаруашылығы және гидроэнергетика институтында компьютер мамандығы

бойынша білім алған, кейін инженер ретінде жұмыс істеген. Кәсіби жазушы болмас бұрын, Шаньсидегі Няньцзыгуань электр станциясында еңбек етіп, бос уақытында ғылыми-фантастикалық шығармалар жазумен айналысты. Оның туындылары қатаң ғылыми негізделуімен, кең ауқымды ғарыштық көзқарасымен және адамзат тағдыры туралы терең ойларымен танымал [1, 5].

Лю Цысин бала кезінен ғылым мен әдебиетке құштар болған. Ол Айзек Азимов, Артур Кларк сынды батыс фантастикасының классиктерінен үлкен әсер алған. Оның шығармалары тек технологиялық прогреске ғана емес, өркениеттің әлсіздігі мен адамзаттың ғарыштағы орнына да терең үңіледі. Ол ғылыми фантастиканы болашақ туралы жай қиял емес, шын мәнінде, қазіргі әлемге философиялық көзқараспен қараудың бір әдісі деп есептейді.

Романның оқиғасы XX ғасырдың 60-жылдарында Қытайда жасырын жүргізілген ғылыми эксперименттен басталады. Күтпеген жағдайлар салдарынан ғарышқа адамзаттың орналасу координаттары жіберіледі, бұл бөгде өркениет – «Үш Ғаламдықтар» (Сантиандар) үшін Жерді нысанаға алуға себеп болады [2, 9]. Олар бірнеше ғасырларға созылатын жұлдызаралық экспедицияға дайындалады. Осы уақыт ішінде адамзат өз ішінде сенім, ғылым және саясат секілді көптеген қайшылықтарды бастан өткеріп, бөгде өркениеттің қауіп-қатеріне қарсы тіршілік ету жолдарын іздейді. Романда ұсынылған «Қараңғы орман заңы» сияқты философиялық тұжырымдар терең мағынаға ие және кең таралған ықпалын тигізді.

Қараңғы орман заңы: «Үш Ғалам» трилогиясының екінші бөлімінде Лю Цысинь ғаламды «Қараңғы орман» деп сипаттайды. Әрбір өркениет – жасырын аңшы, ал өзінің бар екенін жария еткен кез келген өркениет жойылу қаупіне ұшырайды. Бұл тұжырым Ферми парадоксін (неліктен біз әлі күнге дейін бөгде өркениеттерді кездестірмедік?) түсіндірудің бір тәсілі ретінде ұсынылады. Өлшемді азайту арқылы соққы жасау (降维打击): «Өлімнің мәңгілік өмірі» романында автор ерекше ғылыми-фантастикалық қару – «өлшемді азайту арқылы соққы жасау» (降维打击) ұғымын сипаттайды. Бұл қару үш өлшемді кеңістікті екі өлшемге қысып, нысанды толығымен жоюға қабілетті. Бұл концепция жоғары өлшемді кеңістіктер туралы қызығушылық тудырып, ғылыми-философиялық талқылауларға түрткі болды. Технология және адамгершілік: «Үш Ғалам» тек бөгде өркениет мәселесін ғана емес, сонымен қатар технологиялық дамудың адамзат қоғамына тигізетін әсерін зерттейді. Жасанды интеллект, ғарыштық көші-қон сияқты тақырыптар көтеріліп, оқырманды ғылымның дамуының құны мен салдары туралы ойлануға итермелейді. Лю Цысиньнің «Үш Ғалам» роман – қытай ғылыми фантастикасының шыңына айналған туынды. Ол әлемдік деңгейде ғылыми фантастикаға, ғарыш пен адамзаттың болашағына деген қызығушылықты арттырып, терең ойлар тудырды [3, 4].

Ғалым Тан Сюэцүннің 谭学纯 кеңейтілген риторика теориясы бойынша, риторикалық функция үш деңгейден тұрады: риторикалық техника, риторикалық поэзия және риторикалық философия. Бұл жерде риторикалық техника деңгейі - стильдік құралдарды қолдану, сөйлем құрылымдарын түзету, сөздің мағынасы мен таңдауын зерттеу, дыбысты өңдеу сияқты тар риторика саласын білдіреді; риторикалық поэзия деңгейі - мәтіннің құрылымдық эстетикалық дизайны; риторикалық философия деңгейі - тілдің философиялық мәнін білдіретін дүниетаным, өмірлік көзқарас және құндылықтар, сондай-ақ риториканың адамның танымына әсері. «Үш Ғалам» романында үш негізгі риторикалық элемент бар: метафоралық символдар, кеңістік және уақыт символдары, және тұлғалық символдар. Біз «сөз құру - мәтін құру - адамдық рухты қалыптастыру» жолымен бұл элементтерді риторикалық тұрғыда түсіндіреміз [4, 5].

«Үш Ғалам» романында Лю Цысинь бүкіл әлемнің метафорасын - «Үш Ғалам - қараңғы орман» және екі бөлек метафораны - «Жер бетіндегі өркениет — жәндіктер» және «Үш Ғалам өркениеті - маса, тауық» (қуатты әлсізді билейді дегенді білдіреді) арқылы «Үш Ғалам» әлемінің құрылымын жасайды. Жалпы метафора «Үш Ғалам - қараңғы орман» талдауында ғаламның шексіздігі туралы түсінікке қарсы шығып, ғаламның бір күнде аяқталатын шектелген кеңістік

екенін көрсету арқылы ғаламның болашақтағы жойылуын болжайды. Сонымен қатар, «қараңғы орман» метафорасы ғаламдағы тіршілік жағдайының қиыншылығын ғана емес, болашақта да үміт бар екенін көрсетеді. Бұл метафора ғаламдағы қоғамның әлі де ұйымдаспаған және моральсыз екенін, әрбір өркениет арасында «жандану және қырғындау» қарым-қатынасы бар екенін көрсетеді, бұл ғаламдық соғыстың басталуына әкеледі.

Екі бөлек метафорада («Жер бетіндегі өркениет — жәндіктер» және «Үш Ғалам өркениеті - маса, тауық») талдау кезінде, біз осы өркениеттердің тіршіліктің аяушылығын жоғалтқанын көреміз. Бұл қарапайым өмір сүру ортаға негізделген қоғамдарда, өмір мен мәдениетті құрметтеу жоғалып, әрбір өркениеттің жойылуы табиғи жағдай ретінде қабылданады. Сонымен бірге, бұл өркениеттердің бірінің екіншісіне қатысты жалғандығын көрсетеді.

«Үш Ғалам» романында негізінен екі кеңістік: Жер бетіндегі өркениет пен Үш Ғалам өркениеті суреттелген. Ғылыми фантастикада қиялға жол бермейтін шынайылықты сақтап қалу үшін, Лю Цысинь көбінесе шынайы оқиғалармен және уақыттық шектермен араласқан жазу әдісін қолданған. Ол Қытайдың мәдени революциясының символдарын және нақты тарихи оқиғаларды сипаттап, оқырмандардың қабылдау қабілетін арттырған. Үш Ғалам өркениетінің сипаттамасы мен символикалық мәні шынайы тарихи уақыт пен билеушілердің бейнесі арқылы беріледі, бұл Үш Ғалам қоғамының тіршілік жағдайы мен құндылықтарын бейнелейді [5, 12].

Жалпы роман мәтіннің құрылымы мен басқалармен байланысын талдай отырып, «Үш Ғалам» романында үш негізгі кейіпкердің бір-біріне ұрпақтық байланысы бар екенін көреміз. Лю Цысиньнің шығармасында басты кейіпкерлердің рөлдері мен тұлғалық өзгерістері сюжет дамуына әсер етеді, осылайша олардың өмірлік таңдауымен де әрекеттері жүріп жатыр. Сонымен, «Үш Ғалам» романында метафоралық, кеңістік-уақыттық символдар мен тұлғалық символдар қолданылады, бұл шығарманың құрылымын құрайды.

Лю Цысиньнің ғылыми-фантастикалық романдары «ғылыми дәлдік», «әдеби тереңдік» және «қиял ұшқырлығы» сияқты элементтерді үйлестіре отырып, ерекше баяндау стилін қалыптастырады. Оның шығармаларында ғылыми-техникалық теориялар мұқият сипатталумен қатар, технология мен гуманизмнің әртүрлі қырларына әдеби тұрғыдан терең талдау жасалады. Қытайдағы бұған дейінгі ғылыми фантастикамен салыстырғанда, Лю Цысиньнің туындылары «қатты ғылыми фантастика» (hard science fiction) сипатына анық ие. Оның кейіпкерлері – әртүрлі мінезді, жастағы және жыныстағы адамдар – белгілі бір деңгейде «тегістелген», яғни қатаң жүйеленген сипатқа ие. Дегенмен, оқиғаның өрбу барысында «қатты» ғылыми теориялар шеберлікпен енгізіліп, сюжет желісінің негізгі тірегі ретінде қызмет етеді.

Лю Цысиньнің ерте және кейінгі кезеңдегі шығармаларын салыстыра отырып, «қатты ғылыми фантастика» сипатының тұрақты сақталғанымен, кейбір нәзік өзгерістердің болғанын байқауға болады. Мысалы, кейіпкерлер бейнесі «екі өлшемді» (қарапайым сипаттағы) образдардан «үш өлшемді» (күрделі және терең психологиялық талдауға негізделген) образдарға ауысқан. Сондай-ақ, оқиғалар желісі «шағын аудиторияға» бағытталған сипаттан «кең ауқымды оқырманға» арналған форматына біртіндеп ауысқан.

Уақыт пен кеңістік – Лю Цысиньнің ғылыми-фантастикалық шығармаларында кейіпкерлердің өмір сүру ортасын ғана емес, сонымен қатар оның баяндау құрылымын құрайтын екі негізгі элемент. Оның фантастикалық романдарының уақыт пен кеңістікке қатысты баяндау тәсілі «шекарасыздық» сипатымен ерекшеленеді. Бұл үлкен уақыттық интервалдардың қамтылуын, микро мен макро әлемнің үйлесімді қолданылуын, виртуалды мен шынайы кеңістіктердің тоғысуын қамтиды. Бұл элементтер уақыттың бір бағытта ағу заңдылығына, ғылыми-технологиялық дамудың шектеулеріне немесе адамзат білімінің шекараларына тәуелсіз қолданылады. Осылайша, Лю Цысиньнің әдеби уақыт-кеңістік баяндауы шығармашылық тұрғыдан ерекше сипатқа ие.

Лю Цысиньнің ерте және кейінгі шығармаларын салыстыра отырып, оның «уақыт-кеңістік» баяндау тәсілінің «микро» көзқарастан «макро» деңгейге, «реалистік» сипаттан «виртуалдылыққа» біртіндеп ауысқанын байқауға болады. Бұл өзгерістер оның баяндау шеберлігінің жетілуін және ғылыми фантастикадағы эстетикалық көзқарасының эволюциясын айқындайды.

Қытай ғылыми фантастикасында бұрыннан бар «таза ғылыми-ағартушылық» (science popularization) бағытына қарағанда, Лю Цысиньнің шығармаларында «әлеуметтік эксперимент» сипаты айқын көрінеді. Ол ғылыми қиял арқылы жасалған ерекше жағдайларды пайдалана отырып, адамзаттың өмір сүру күйіне және оның болашағына деген терең алаңдаушылықты жеткізеді. Бұл шығармаларда гуманистік көзқарас пен әлеуметтік эксперименттік ойлар айқын байқалады.

Әрине, мұндай гуманистік «әлеуметтік эксперименттік» тақырып бірден қалыптасқан жоқ. Оның ертеректегі шығармаларында «таза технологияға табыну» айқын көрініп тұрса, кейінгі кезеңдерде бұл тенденция біртіндеп терең философиялық ойлар мен өнер мен гуманизмнің үйлесімділігін бейнелеуге ұласады. Сонымен қатар, оның шығармалары «Қытайлық ерекшелікке» ие бола бастады.

Лю Цысиньнің ғылыми фантастикасы Батыс дәстүрінен бастау алғанымен, оны белгілі бір деңгейде еңсеріп, өзіндік жаңа бағыт қалыптастырды. Ол Қытайдың ғылыми фантастикасын жаңа биікке көтеріп, әдебиеттің бұл жанрының дамуында тарихи кезеңді айқындап берді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. 杨洋子. 论刘慈欣科幻小说叙事特征及其演变. // 湖南科技大学, 2020.
2. 杜学文. 刘慈欣科幻小说的思想资源. // 天涯, 2022.
3. 周雨. 《三体》的史诗性风格. // 名作欣赏, 2021.
4. 陈薇薇. 刘慈欣《三体》中的修辞特色研究. // 云南师范大学, 2018.
5. 闫雅莉. 刘慈欣《三体》修辞元素和文本解读. // 福建师范大学, 2017.

ӘОЖ 811.581

ҚЫТАЙ ФИЛЬМДЕРІН ҚАЗАҚ ТІЛІНЕ АУДАРУДЫҢ ЕҢ ТАНЫМАЛ ТҮРЛЕРІ МЕН КЕҢ ТАРАЛҒАН ӘДІСТЕРІ

Дюсупжанова Жібек Маратқызы

kimjeyoung165@gmail.com

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің 4 курс студенті,
Астана, Қазақстан

Ғылыми жетекшісі – PhD, доцент м.а., А.У. Исаев

Кино – тек өнер ғана емес, ол мәдениет пен тілдің тоғысатын алаңы. Әсіресе, қытай кинематографы секілді терең тарихы мен ерекше стилі бар әлемдік киноиндустрияның бір бөлігін қазақ көрерменіне жеткізу – күрделі әрі жауапты процесс.

Текстологиялық талдау саласында алынған контентті зерделеу негізгі тақырыптарды, перспективалар мен контекстерді түсінуде шешуші рөл атқарады. Алынған мәтін түсіндіру, маңыздылық және мәтіндер сияқты әртүрлі аспектілерді қамтитын егжей-тегжейлі талқылау үшін негіз болады.

Алдымен алынған мәтінді оның негізгі мазмұны тұрғысынан талдау қажет. Бұл негізгі идеяларды, орталық тақырыптарды және хабарламаның артында тұрған мақсатты анықтауды